

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

10 listopada 2024 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Różańskiego
„Status prawny działalności pszczelarskiej” Poznań 2024**

I Ocena celowości wyboru i wartości naukowej rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska „Status prawny działalności pszczelarskiej” jest kompleksowym, twórczym dziełem wskazującym na ważną i niezbadaną dotąd kwestię prawnych aspektów działalności pszczelarskiej. Autor podjął się trudnego w polskiej nauce prawa badania i poszukiwania odpowiedzi na pytanie czy ochrona i wsparcie działalności pszczelarskiej przez prawodawcę są wystarczające? (s. 25) Jak słusznie podkreśla regulacja związana z działalnością pszczelarską jest rozproszona (s. 11). Jednocześnie w moim przekonaniu Autor skrupulatnie wyjaśnia dlaczego podjął omawianą tematykę, wskazując na jej złożony charakter: „wybór ten uzasadniają również względy poznawcze, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, praktyczne i teoretyczne” (s. 22). Jak do tej pory tematyka statusu prawnego działalności pszczelarskiej nie doczekała się analizy tak aktualnej i tak kompleksowej. Autor wylicza pieczołowicie dotychczasowy dorobek doktryny polskiej i zagranicznej w przedmiocie badań, ale moim zdaniem recenzowana praca stanowi najszersze dotychczasowe opracowanie działalności pszczelarskiej, w szczególności w kontekście działalności rolniczej. Dlatego też z uznaniem należy przyjąć wybór tematu rozprawy oraz analizę związaną z próbą konstrukcji postulatów komparatystycznych.

Wybór tematu pracy uważam za trafny z uwagi na wzrost zainteresowania działalnością pszczelarską. Temat jest także ważny w odbiorze społecznym i

ul. Oboźna 6, 00-332 Warszawa

tel.: 22 55 20 479

e-mail: a.niewiadomski@uw.edu.pl

tel.: 22 55 24 324

www: wpia.uw.edu.pl

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

ekonomicznym. Każda praca naukowa, która za cel stawia sobie identyfikację mechanizmów prawnych, zwiększających wiedzę o regulacjach prawnych, które służą szerszemu gronu odbiorców powinna zostać przyjęta jak najbardziej pozytywnie. Jeżeli jeszcze jest napisana na tak wysokim poziomie jak recenzowana rozprawa ocena jej nie może być inna jak pozytywna.

Sama powyższa obserwacja prowadzi do konstatacji, że Autor podjął się zadania trudnego, nie tylko ze względu na jego badawczy i naukowy charakter, ale także z uwagi na jego ważną rolę społeczną, a także poznawczą pod względem ewentualnej przyszłej legislacji, a przede wszystkim jej zmian i ewentualnej kompleksowej regulacji działalności pszczelarskiej. Recenzowana praca niewątpliwie będzie służyła każdemu prawodawcy, który chciałby pozyskać wiedzę dotyczącą statusu prawnego działalności pszczelarskiej, w tym zagranicą jak we Włoszech (s. 36), Hiszpanii (s. 44), czy we Francji (s. 57). Powoduje to, że recenzowana rozprawa podejmuje ważny problem naukowy, ale może służyć do rozwiązania dość skomplikowanych kwestii orzeczniczych, które Doktorant wskazał w kolejnych rozdziałach pracy. Z tego względu w pełni akceptuję i popieram wybór tematu rozprawy przez Doktoranta. Jest on aktualny i ciekawy. Zapełnia także istotną lukę w doktrynie.

Nie budzi wątpliwości, że temat rozprawy pokrywa się z jej zawartością. Obejmuje on nie tylko podstawowe pojęcia i terminologię, które dla polskiego czytelnika w większości nie są szeroko znane, ale przede wszystkim dokonuje kompleksowej analizy wpływu zmian legislacyjnych na działalność pszczelarską. Dlatego z uznaniem należy przyjąć przeprowadzone rozważania zawierające badania prawno-porównawcze.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

II Konstrukcja pracy

Konstrukcja recenzowanej rozprawy nie budzi co do zasady większych zastrzeżeń. Autor podzielił pracę na siedem rozdziałów (I Rozważania wprowadzające; II Działalność pszczelarska w polityce i prawie Unii Europejskiej oraz w prawie wybranych państw członkowskich; III Od bartnictwa do pszczelarstwa. Rozwój regulacji prawnych; IV Prawny charakter działalności pszczelarskiej; V Prawna ochrona działalności pszczelarskiej; VI Prawne formy wsparcia działalności pszczelarskiej; VII Rozważania końcowe). Do pracy dołączona jest obszerna bibliografia z podziałem na literaturę, akty prawne i orzecznictwo.

Układ poszczególnych rozdziałów jest poprawny. Ułożono go przede wszystkim problemowo kierując się tokiem prowadzonych rozważań dogmatycznych. Prowadzony wywód jest klarowny i nie pozwala aby czytelnik się czuł znudzony długością prezentowanych zagadnień. Niezwykle ciekawy w tym zakresie jest rozdział V stanowiący ważne zagadnienie ochrony działalności pszczelarskiej. W tym kontekście Autor dokonuje ciekawego, rozróżnienia na przedmiot prawnej ochrony działalności pszczelarskiej wyróżniając prawną ochronę pszczół miodnych; prawne zabezpieczenie starości oraz ochrony zdolności do pracy podmiotów prowadzących działalność pszczelarską; prawne formy ochrony aktywności zawodowej podmiotów prowadzących działalność pszczelarską; czy w końcu prawną ochronę produktów pszczelarskich.

Za niezwykle cenne uznaję też rozważania dotyczące kwestii instrumentów wsparcia działalności pszczelarskiej w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 w rozdziale 6.1.4.

W całej pracy Autor nie tylko opisuje poszczególne zdarzenia prawne, wydawanie kolejnych aktów i ich nowelizacje, ale także przedstawia dość trafnie dowody na poparcie

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

swoich hipotez badawczych. Czyni to także wyraźnie w każdym z rozdziałów powołując przy tym bogatą doktrynę prawniczą i orzecznictwo (świadczy o tym chociażby liczba ponad 300 przypisów w prawie każdym z rozdziałów).

Jedynie z recenzenckiego obowiązku można by zapytać Autora co rozumie pod określeniem prawa i polityki UE w tytule rozdziału 6.1 w kontekście omawianych tam aktów prawa polskiego, jak PROW na lata 2014-2020, czy wspomniany Plan Strategiczny na lata 2023-2027 (s. 195). W jakim kontekście są to akty prawa europejskiego, a w jakim krajowego.

Uwagi powyższe skłaniają do bardzo pozytywnej oceny konstrukcji pracy oraz doboru metod badawczych do prezentacji głównych hipotez pracy. Wewnętrzny układ pracy oceniam jako spójny, z uwagi na konsekwentne trzymanie się wstępnych założeń i hipotez badawczych pracy. Rozważania następujące w kolejnych rozdziałach pozwalają na pogłębienie tez i wyprowadzenie kolejnych argumentów prawnych za nimi przemawiających. Za szczególnie cenne uznaję kategorię trzymanie się w każdym rozdziale udawadniania prezentowanych hipotez badawczych oraz jasność i klarowność wyводу prawniczego. Ponadto trzeba zwrócić wyraźnie uwagę, że recenzowana praca swoją objętością (318 stron) znacznie przekracza wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Ogrom przekazanej doktrynalnej wiedzy i poglądów Autora nakazuje zastanowić się nad jej ewentualną publikacją po wprowadzeniu drobnych poprawek.

III Metodologia rozprawy

Autor w pracy dokonał poprawnego, wyboru metod badawczych wykorzystywanych do udowodnienia postawionych hipotez badawczych. Wykorzystał do tego po pierwsze metodę dogmatyczną (s. 30). Metoda ta dominuje w całej pracy. Trzeba zwrócić uwagę, że objawia się ona poprzez analizę prezentowanych aktów prawa

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

Europejskiego i krajowego. Autor zobrazował ją nie tylko poprzez prezentację poszczególnych aktów prawnych, ale także poprzez bogate przywołanie orzecznictwa oraz poglądów doktryny prawa, w tym nader obficie doktryny europejskiej. Na szczególną uwagę zasługują analizy dotyczące różnych spojrzeń doktryny na podejmowaną tematykę. Z sukcesem dokonane skrupulatne zestawienie poszczególnych regulacji, stanowi niezwykle wartościową dodaną pracę. Pozwala to na łatwiejsze orientowanie się w prezentowanych zagadnieniach oraz prowadzonych analizach.

Wykorzystano także metodę prawnoporównawczą w rozdziale II oraz w rozdziale V. Dobór państw do analizy oceniam wysoce pozytywnie. Ponadto rodzi się pytanie, które z analizowanych rozwiązań państw obcych można byłoby rekomendować do wdrożenia w Polsce, a jeżeli żadne to dlaczego? W pracy ponadto analizowane są inne państwa, jak chociażby na s. 272 regulacje prawa amerykańskiego. Pokazuje to tylko wysoką orientację Autora w badanej problematyce.

Zastosowano w pracy też metodę historyczną. Wybór tej metody oceniam jako trafny, choć w dużej mierze ogranicza ona się do rozdziału trzeciego (najkrótszego). Podyktowane jest to nie tylko tematyką rozprawy, ale koniecznością ukazania poszczególnych instytucji prawnych poprzez pryzmat ich rozwoju historycznego. Metoda ta szczególnie potrzebna okazała się w rozdziale III, gdzie zastosowano przedstawienie historii prawnych regulacji dotyczących kształtowania się regulacji prawnych dotyczących bartnictwa i dalszego rozwoju prawa w tym zakresie (s. 60-70). W pracy prawniczej zastosowanie tych metod należy przyjąć z zadowoleniem.

W pracy prawniczej wykorzystano też metodę statystyczną co należy uznać za znacznie wykraczające ponad typową rozprawę doktorską z zakresu nauk prawnych. Dowodzi to wyróżniającej postawy badawczej Autora, który opiera swoje badania nie tylko na podstawowych mechanizmach analizy prawnej, ale sięga także do innych nauk.

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

IV Merytoryczna ocena rozważań zawartych w pracy

Na początku tej części recenzji podkreślam, że wysoko oceniam przedstawioną do recenzji rozprawę: zarówno jej część poznawczą, jak i analityczną. Autor doskonale zaprezentował tezy badawcze pracy i potrafił je udowodnić w całej pracy.

W rozprawie enumeratywnie wskazano podstawową hipotezę badawczą (s. 29), którą Autor w całej pracy konsekwentnie udowadnia. Niewątpliwie należy zgodzić się z Doktorantem, że trzeba znaleźć rozwiązanie na hipotezę, że „działalność pszczelarska stanowi jeden z rodzajów działalności rolniczej, która jest wprowadzanie w coraz większym stopniu chroniona i wspierana przez prawodawcę, aczkolwiek zarówno stopień jej ochrony jak i wsparcia jest wciąż niewystarczający”. Ta podstawowa hipoteza, dość oczywista, jest kanwą przewodnią całej pracy. Oceniam poszczególne odpowiedzi na udowodnienie tej hipotezy w kolejnych rozdziałach jako niezwykle udane i trafne.

Zaprezentowane we wstępie cele badawcze pracy oraz hipotezę Autor udowadnia w kolejnych rozdziałach. Należy zaznaczyć, że poświęca poszczególnym analizom zróżnicowaną liczbę stron prezentowanej rozprawy. Dla polskiej nauki prawa najbardziej poczytnym z pewnością okaże się rozdział V, w którym Autor dokonuje oceny regulacji prawnej ochrony działalności pszczelarskiej.

Jednakże aby zrozumieć ten rozdział trzeba zapoznać się z poprzednimi. Autor podejmuje ważne rozważania najpierw porównawcze i historyczne, a później konstrukcyjne poszczególnych elementów pracy zawartych w samym tytule. Ta kompleksowość i zupełność analizy sprawia, że praca zawiera wiele ważnych doktrynalnych ustaleń, a także prezentuje dość wyraziste stanowisko samego Autora.

Rozdział II dotyczący aspektów działalności pszczelarskiej w ujęciu prawnoporównawczym pomimo swej zwięzłości jest nader bogaty w treść merytoryczną.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

Autor z przekonaniem analizuje regulacje włoskie, hiszpańskie, czy francuskie. Później w pracy z równą swobodą przywołuje wybrane instrumenty prawne z innych państw, jak chociażby regulacje amerykańskie. Analiza zawarta w tym rozdziale służy Autorowi w całej pracy do prowadzenia badań porównawczych, a w efekcie do rekomendacji ewentualnego przejścia niektórych regulacji do prawa polskiego. Porównań tych Autor dokonuje z taką finezją i lekkością, że czytelnik nabiera pełnego przekonania, że ma do czynienia z opracowaniem najwyższej próby.

Kolejny trzeci rozdział jest rozdziałem historycznym. Autor dość zwięźle przedstawia regulacje prawne poświęcone bartnictwu w Polsce oraz późniejszy ich rozwój. Rozdział ten jest porządkujący i bardziej opisowy, niż analityczny, ale i w nim można dostrzec próbę udowodnienia przyjętej hipotezy. Ponadto Autor ze znaną już czytelnikowi precyzją słowa odwołuje się do tych elementów historycznych w późniejszych rozdziałach.

W rozdziale czwartym Autor podejmuje próbę znalezienia odpowiedzi dotyczącej prawnego charakteru działalności pszczelarskiej. Czyni to poprzez pryzmat przybliżeń pojęć działalności rolniczej, działalności pszczelarskiej, kwalifikacji działalności pszczelarskiej jako działalności rolniczej, w tym jako działalności nadzorowanej. W końcu czyni dość ważne ustalenia związane z działalnością pszczelarską jako działalnością gospodarczą. Te ważne ustalenia stanowią doskonałą podbudowę do wniosków końcowych i do udowodnienia wstępnej hipotezy badawczej.

W najważniejszym w mojej ocenie rozdziale piątym Autor dokonuje oceny prawnej ochrony działalności pszczelarskiej w Polsce, w tym na tle regulacji europejskich. Zgodzić się trzeba z Autorem, że „ochrona prawna może mieć charakter represyjny, polegający na zastosowaniu wobec osoby, która naruszyła prawo, dyspozycji odpowiedniej normy prawnej, zazwyczaj zmierzającej do przywrócenia stanu zgodnego z prawem lub też charakter prewencyjny, służący zapobiegnięciu naruszenia prawa w przyszłości, to instrumenty prawne chroniące te cztery podstawowe elementy składające się na działalność

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

pszczelarską, zostaną podzielone na te o charakterze represyjnym i prewencyjnym, a następnie poddane ocenie co do ich skuteczności” (s. 133). Autor doskonale zidentyfikował wszystkie cztery elementy składające się na działalność pszczelarską. Podjęta przez niego ocena chociażby prawnych aspektów ochrony użytkowej, humanitarnej i konserwatorskiej pszczół miodnych (rozdz. 5.2.1) wykracza daleko poza ramy standardowej dysertacji. Pokazuje, że Autor jest nie tylko świetnym prawnikiem i naukowcem, ale również miłośnikiem *Apis mellifera*.

W równie ciekawym rozdziale VI Autor podejmuje się analizy prawnych form wsparcia działalności pszczelarskiej. Dzieli je na wsparcie europejskie i krajowe, chociaż to pierwsze odnosi się także do aktów prawa krajowego, takich jak chociażby PROW (s. 207-224). Autor dokonuje fenomenalnej analizy dostępnych źródeł pomocowych dla wspierania działalności pszczelarskiej. Jest to nie tylko swoisty poradnik dla każdego pszczelarza, ale pogłębiona analiza prawna problemów związanych z rozdysponowaniem środków pomocowych.

Zakończenie Autor podzielił na obszerne podsumowanie oraz postulaty de lege ferenda. Ze wszystkimi tymi postulatami należy się zgodzić. Przede wszystkim wart jest uwagi postulat o „konieczności dostosowania prawa krajowego do prawa unijnego w zakresie wprowadzenia obowiązku objęcia działalności pszczelarskiej prowadzonej na własny użytek nadzorem weterynaryjnym” (s. 268). Podobnie doniosły jest postulat o „zwalczaniu chorób zakaźnym pszczół miodnych i związany jest z przyjęciem instrumentów wsparcia dla pszczelarzy, którzy nie są zarejestrowani w związkach pszczelarskich i nie zgłosili faktu prowadzenia działalności pszczelarskiej odpowiedniemu powiatowemu lekarzowi weterynarii” (s. 270-271).

Autor także w podsumowaniu przedstawił dowody na przyjętą hipotezę. Zgadzam się w pełni z konstatacją Autora, iż „Przeprowadzone rozważania odnoszące się do prawnej ochrony działalności pszczelarskiej prowadzą do wniosku, że w ramach każdego z

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

elementów składających się na ochronę wykonywania gospodarki pasiecznej występuje wiele mankamentów w zakresie ich prawnej regulacji, zarówno jeżeli chodzi o instrumenty o charakterze prewencyjnym, jak i instrumenty o charakterze represyjnym. Aktualny stopień ochrony działalności pszczelarskiej jest niewystarczający” (s. 265). Autor z pewnością dzięki tym badaniom staje się głównym specjalistą od prawnych zagadnień działalności pszczelarskiej w Polsce.

Podzielam także ocenę Autora w odniesieniu do prawa europejskiego, która stanowi „niedostatek regulacji w zakresie wsparcia działalności pszczelarskiej na poziomie unijnym stanowi brak jednolitej strategii na rzecz wsparcia pszczelarstwa, uwzględniającej m.in. szczególną rolę pszczół jako zapylaczy, rozwój młodego pszczelarza, w oparciu o którą można by było opracować odpowiednio dobrane do swoistości działalności pszczelarskiej formy jej wsparcia” (s. 266). Oznacza to wyzwanie nie tylko dla prawodawcy krajowego, ale także europejskiego.

Przeprowadzone przez Niego badania, wydatnie pokazują, że brakowało w polskiej nauce prawa badań nad statusem prawnym działalności pszczelarskiej. Jednocześnie z uznaniem trzeba przyjąć, że recenzowana rozprawa brak ten z nadatkiem zapełnia.

Rozprawa jest napisana bardzo poprawnym językiem prawniczym. Ponownie podkreślam, że swą objętością znacznie przekracza wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Wzbogacona jest o bardzo specjalistyczne wyrażenia charakterystyczne dla badań z pogranicza prawa administracyjnego i europejskiego. Ponadto Autor przywołuje wiele specjalistycznych określeń, co świadczy o jego bogatej wiedzy prawniczej. Precyzja słowa, z którą Autor sobie poradził, w tego typu opracowaniach prawniczych jest niezwykle istotna.

Autor właściwie przywołuje omawiane poglądy naukowe i potrafi uzasadnić prezentowane tezy. Recenzowana rozprawa doktorska, jak każda obszerna praca naukowa nie jest wolna od drobnych błędów literowych (np. przywołanie odesłań do jednostek

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności
dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

redakcyjnych tekstu prawnego na s. 269), czy stylistycznych, ale ich znikoma ilość pokazuje także i ten niezwykły walor językowy pracy.

Dobrana do pracy bibliografia jest obszerna i wskazuje na precyzyjne oraz liczne badania naukowe. Autor przywołuje przede wszystkim obszerną literaturę krajową i bogato publikacje zagraniczne. Na szczególną uwagę zasługują analizowane akty prawne oraz pieczołowicie zebrane orzecznictwo wskazane w przypisach. W tym zakresie recenzowana rozprawa znacznie wykracza poza tradycyjną analizę dogmatyczną prawa administracyjnego.

V Konkluzja

Recenzowana rozprawa „Status prawny działalności pszczelarskiej” stanowi samodzielne i w pełni poprawne opracowanie istotnego tematu, o dużym znaczeniu praktycznym. Wypracowanie takich rozwiązań prawnych przyczyni się nie tylko do rozwoju polskiego prawa administracyjnego, ale przede wszystkim przyniesie rozwój całej nauki prawa, w tym prawa europejskiego. Wdrożenie także rekomendowanych przez Autora rozwiązań prawnych może przyczynić się do poprawy jakościowej poddanych analizie przepisów prawa.

Z metodologicznie trudnymi badaniami Autor uporał się bez zarzutu przedstawiając słuszną i dobrze udokumentowaną tezę oraz najczęściej słuszne wnioski *de lege ferenda*. Drobne uwagi do rozprawy przedstawione w recenzji nie umniejszają jej wysokich walorów. Autor wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Z tych względów rekomenduję Autorowi rozważenie możliwości druku pracy, a w dalszej części procedury przyznania wyróżnienia za tę rozprawę. Poprzez swoje nowatorskie podejście stanowi ona jedyne aktualne kompendium wiedzy o prawnych regulacjach działalności pszczelarskiej.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW

Wyrażam przekonanie, że rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Różańskiego spełnia wymagania ustawy i wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie z uwagi na wysoki walor naukowy pracy oraz ważne wnioski teoretyczne i *de lege ferenda* rekomenduję jego druk.

Prorektor Uniwersytetu Warszawskiego
Kierownik Katedry Prawa Rolnego
i Systemu Ochrony Żywności

dr hab. dr Adam Niewiadomski, prof. UW